

LUPETA

Apare în fiecare zi de lucru.
Abonament: 1 an 24 cor., 6 luni 12 cor.,
3 luni 6 cor. — România: 1 an 40 cor.
— Telefon Nr. 47—82. —

.. .. . APARE .. .. .
sub direcția unui
comitet de redacțiune.

Redacția și Administrația:
BUDAPESTA, VII., István-ut 11
Inserțiuni după învoială.
Scrisori nefrancate se refuză.

Ironia oficială.

(**) Poate nu este numai în țara noastră astfel. Va fi și aiurea o mare deosebire între statul oficial și statul real. Nu credem însă ca să fie o a doua țară, în care ironia oficială să fie așa de mare ca la noi, unde disproporția între ceea-ce se afirmă oficial și între ceea-ce există în realitate să fie așa de exorbitantă.

Să începem cu legile țării.

A mai vorbi de legalitate la noi este o monstruozitate. A mai repeta plângerile atât de învechite acum, că avem legi bune până la un punct, dar neexecutate, ni-se pare banal. A afirma că cetățenii Ungariei sunt de o potrivă înaintea legilor, fără deosebire de origine și de confesiune, ar fi o îndrăzneală prea mare. Dacă parlamentarismul nostru este o ficțiune, dacă legislatorii trimiși din sânul nostru au primirea unui Dr. Vaida, ce să zicem de cei supuși legilor, de acea „hordă de valahi” — cum zic ei — lăsată în voia capriciilor unei administrații volnice și în bătaia puștilor și sulitelor geandarmiei?

Dar statistica țării?

De obicei acestei părți a politicii noi nu-i dăm cuvenita importanță. Totuși însă viața unui stat răsuflă mai cu seamă prin acele date statistice, în cari se resumă adevărul despre toate. Străinătatea și întreaga diplomație după acele tabele seci și totuși vorbitoare se orientează. De aci scoate toată lumea informațiile asupra raporturilor între neamuri, asupra confesiunilor, apoi a îndeletnicirilor cetățenilor și a stării lor culturale. Ei bine, un control, cât de neînsemnat, ar da pe față că nu-i pe lume nici un stat, unde statistica oficială să fie atât de fals și de tendențios alcătuită ca la noi. Ce profită ei și ce pierdem noi prin această siluire a cifrelor este, credem, destul de evident.

Astea sunt însă lucruri cunoscute. Să ne mărginim la cazuri speciale.

Am văzut la alegerea din Beiuș cum au funcționat biourile telegrafice oficiale. Au vestit presa străină că alegătorii maghiari sunt terorizați de Români. Noiăștia, cari știm bine că în împrejurările de față un maghiar nu poate fi cu nici un chip terorizat de Români, am râs cu hohot când am văzut minciuna oficială fă-

când roată prin zierele streine. Ni-s'a făcut însă totuși scârbă de această nevrednică apucătură, până și în cazuri atât de mărunte cum este o alegere de deputat, care în sfârșit nu primejduia existența statului. Ne era scârbă, pentru-că un guvern, care apelează la arma minciunei josnice pentru a acoperi fapte limpezi ca lumina zilei e un guvern respingător, abject.

Și mai grav e cazul cu cercetarea crimei militare de la Panade. Buletinele oficiale, trimise streinătății, sunt toate fabricate în oficina minciunilor de stat. Pentru a micșora vina ofițerilor, se fac vinovați Români căzuți victime și se încenează un simulacru de investigațiune, care întrece în îndrăzneală și în cinism tot ce s'a săvârșit până acum, încât ni-se înfioară sufletul de atâta neomenie.

Aceste conflicte între noi și justiția maghiară sunt tot mai dese. Nici odată nu se întâmplă însă, ca vre-un reprezentant al acestei justiții să facă excepție și să se pună în serviciul adevărului și al liniștii între cetățeni. Ziariștii noștri se osândesc unii după alții și în streinătate se raportează, că totul se face, ca în țară să fie pace...

Și acum când privim în lung și în lat și vedem cum minciuna oficială stăpânește totul cu ironia ei, ne întrebăm: va mai dăinui vreme îndelungată această nefericită stare de lucruri? Poate un stat modern să se întemeieze pe o politică atât de nenorocită, prin care minciuna să determine totul? Nu constituie în acest chip Ungaria oficială o rușine pentru statele, cari o învrednicesc cu prietenia lor?

E sarcina politicianilor noștri ca s'o dovedească.

Procurorii la muncă. Eri s'a înmănat redactorului nostru responsabil invitația de a se prezenta la judecătoria de instrucție pentru a i-se lua interogatoriul în al șaptelea proces pornit împotriva ziarului nostru.

Curtea cu jurați din Cluj a condamnat eri pe dl Aurel Domșa, redactorul responsabil al ziarului „Unirea” la opt luni închisoare și 1200 coroane amendă pentru „agitație” săvârșită prin publicarea unui articol în „Unirea”. Curtea cu jurați îl condamnase mai de mult pentru acest articol, curtea de casație din Budapesta anu-

lase însă sentința pe motive formale și ordonase proces nou. Curtea cu jurați l'a condamnat eri din nou.

Tot eri, poliția din Arad a fost în redacția ziarului „Tribuna”, pentru a face perchiziție. Impotriva „Tribunei” se procedează în vremile din urmă în mod sumar de tot: până acum, când era să i-se facă un proces de presă, poliția locală mergea la redacție și făcea perchiziție, căutând manuscrisul articolului încriminat; redactorul responsabil era apoi chemat la poliție, apoi la judecătorul de instrucție, delegatul tribunalului din Oradea-mare. Ei bine actualul procuror din Oradea mare, o face mai radical: Vineri l-a citat pe redactorul responsabil de-adreptul la judecătorul de instrucție din Oradea mare poate ca „al doilea redactor să-l ajungă pe întâiul în temnița de la Seghedin”.

Un lanț nesfârșit de dovezi că în Ungaria există libertate de presă — pe hârtie și pentru d'alde ifju Széll István și fițiuce ca „Karikás” din Dobrișin...

Maghiariza nu ne pot... Pe semne însă s'au hotărât să ne silească să învățăm rusește, limba obidiților din împărăția țarului....

Sufragiul universal. — Grevă generală. Excelența Sa dl ministru de interne a binevoit să se declare — înaintea unui redactor dela „B. H-p” — despre sufragiul universal. A zis, din vorbă în vorbă:

„Reforma se pregătește, toată vara numai cu ea m'am ocupat. Am studiat și utilizat materialul adunat și am ajuns așa departe, încât nu peste mult voi putea prezenta consiliului de miniștri ideile fundamentale ale reformei. Sper că restul îl voi putea termina în grabă. Amănunte nu pot să dau, dar cred că toți prietini drepturilor poporului vor fi mulțumiți cu proiectul meu. E natural că am opus o deosebită grijă ca trecerea repentină să nu provoace anarhie și să păstrăm caracterul național al statului ungar”.

Despre termin Excelența Sa nu pomenește nimic. Acest „în curând” poate să fie „la toamnă”, poate să fie însă și un an, doi, trei ani, — dacă se vor mulțumi popoarele cu o astfel de tranșare a chestiunii.

Presemnele, însă, arată că nu se vor mulțumi. Organul partidului social-democrat, „Népszava”, anunță în numărul său de astăzi că în ziua deschiderii parlamentului, 10 Octomvrie, în țara întreagă se va proclama greva generală.

„Deschiderea parlamentului trebuie să se

facă în semnul sufragiului universal. Țara întreagă trebuie să arete că condamnă și urăște domnia coaligionistă p-gubitoare pentru țară și că ține cu energie neînfrântă la sufragiul universal... Imputerniciții tuturor branșelor din Budapesta au hotărât eri că la 10 Octombrie în Budapesta va fi repaos general. Au hotărât în același timp să provoace și organizațiile din provincie să nu lucreze în această zi. La 10 Octombrie să fie repaos general. Acesta va fi începutul luptei... Muncitorimea din Ungaria a dovedit că știe jertfi; va dovedi acum că știe și lupta. *La 10 Octovrie începe o luptă nemiloasă, disperată, revoluționară. Luptăm pentru cea ce ni-a promis programul guvernului, cea ce ni-a promis regele. Să nu si-lească țara să facă revoluție. Să împlinească cea ce a făgăduit pe cuvântul lor. Înainte la luptă! Trăiască social-democrația revoluționară!*

Transacțiunea, pe semne, e chemată să provoace o criză ministerială în Austria sau în Ungaria. Guvernul din Austria vrea să tranșeze deodată cu transacțiunea și celelalte chestiuni pendente: cvota și banca, iar guvernul ungar se face că nu vrea...

Barabas Béla a vorbit în Băile Erculane cu Ministrul de comerț Kossuth care i-a comunicat că guvernul austriac nu vrea să încheie transacțiunea decât în schimbul urcării cvotei.

„Și nici vorba nu poate să fie — a zis Barabás unui redactor — ca noi să urcăm cvota. Adică... știi, lucrul stă așa că dacă ai întreba pe fiecare membru al partidului în particular, toți ți-ar răspunde că nu vor vota urcarea aceasta. Dacă guvernul va prezinta proiectul acesta Camerei, — cine știe... Noi nu putem ști în ce situație ne va aduce guvernul!

— Poate va aduce izbânde naționale?

— Izbânde naționale? — a continuat Barabás? Putem aștepta după ele. *Dela Francisc Iosif nu mai așteptăm izbânde naționale...*

În particular toți independiștii sunt împotriva urcării cvotei, la adică, însă, o vor vota... Patriotismul vederilor „particulare“ e,

prin urmare, numai pentru îmbătărea cu apă rece a alegătorilor!

Mai mameluci decât liberalii! Aceia, cel puțin, nu aveau vederi patriotice „particulare“.

Banul Croației în Budapesta. Rakoczay banul Croației, a sosit la Budapesta, unde a fost primit eri de către ministrul-președinte Wekerle. La această primire au asistat toți miniștrii cabinetului ungar, afară de Günther și Iekelfalussy. Banul Croației a raportat despre mai multe afaceri interne și a făcut apoi un expozeu al situației politice din Croația, dând explicații și în ce privește viitorul său program. Hotărâri definitive nu s'au luat.

Banul însuși a declarat unui redactor că situația politică s'a mai îmbunătățit, „dar nu poate nici decum preciza când se va forma noul partid, noua constelație așteptată de toți“.

Un plan al banului a transpirat deja în publicitate, Ziarul croat „Novosti“ anunță că dieta croată se va convoca tot pe 10 Octombrie, ca astfel coalitia croată să fie silită să stea în Zagrab, și să împiedice ca ceilalți deputați să aleagă alți delegați cu simpatii pentru coalitia maghiară. Deputații naționaliști ar avea prin urmare să ducă ei lupta în Camera ungară până vor lămuri deputații croați situația la ei acasă.

„Despre partidul naționalităților se afirmă însă că e pe cale să încheie un pact cu guvernul ungar, care li-a promis în schimb câteva concesii“.

Partea din urmă, firește, e o combinație izvorâtă din creerii unui fantast bolnav.

Consiliu de miniștrii. Eri după amiază, dela orele 4 până la orele 9, a avut loc un consiliu de miniștrii, la care au luat parte toți membri cabinetului ungar. Obiectul discuțiilor a fost chestiunea transacțiunii. Despre hotărârile aduse, comunicatul oficial nu aduce nimic.

„Iarăși sunt complecși! — zice din acest prilej „Az Ujság“. — După vacanțele de vară s'au grăbit să se întrunească în consiliu. Unul a venit dela Dános, celalalt dela Karlsbad, au venit și din Zombor, din Zagrab și Viena. Și s'au întrunit și au ținut sfat: despre transacțiune, iunctim, necazurile croate, mizeriile de-acasă, emigrări scumpe, buget, recruți, muncă parlamentară. Căci, zău, e mare numărul chestiunilor pendente, cari cer rezolvire.

Oare ce-au isprăvit? Acum n'o știe încă nimeni. Nici mâine nu o va ști încă nimeni. Poate nici poimâine. Pentru-că și ei numai poimâine vor ști în Viena, ce-au și hotărât azi în Budapesta.

Știri mărunte. Monitorul oficial anunță, că ministrul de finanțe a terminat toate proiectele de lege relativ la dările directe. „Proiectele vor fi prezentate Camerei de-odată cu proiectul de buget. — Barabás Béla, vice-președintele partidului independist, a declarat unui gazetar, că nu crede, că s'ar găsi guvern care să îndrăznească să prezinte un proiect de lege prin care se cere urcarea contingentului recruților. Partidul independist nici nu l-ar vota. La toamnă, acest partid își va apăra programul împotriva ori-cui. — Baronul Hengelmüller, ministrul austro-ungar în Statele-Unite, a sosit la Trenčin, unde va petrece timpul concediului său studiind chestiunea emigrărilor.

ROMÂNIA

Congresul petrolifer.

Duminecă s'a deschis în palatul Ateneului din București congresul internațional.

La ora 10 se adunase în curtea Episcopiei un mare număr de curioși veniți să vadă pe congresiști și pe invitați la această solemnitate. Rând pe rând sosesc toți delegații statelor străine cari iau loc pe scenă, pe care e așezată o masă și o tribună acoperite cu stufe grele de plușă grenat.

Congresiștii iau loc în sală, pe când delegații oficiali ocupă fotoliile așezate pe scenă în mai multe rânduri. La masă șed d. Saligny, președintele Congresului și d. Const Alimănișteanu secretarul general. Apoi alături d-nii Dim. Sturdza președintele consiliului, Anton Carp ministrul comerțului și Vasile G. Morțun ministrul lucrărilor publice.

La sunetul clopotului președințial se face o adâncă tăcere în sală și d. Saligny acordă cuvântul dlui Carp, ministrul domeniilor, care vorbește franțuzește.

D-sa începe prin a exprima în numele prințului Ferdinand, care e absent fiind dus în străinătate pentru motive de boală, regretul profund că nu poate participa la deschiderea și desbaterile congresului.

În numele prințului și al guvernului mulțumește apoi statelor și guvernelor cari la apelul României s'au grăbit să trimită dele-

FOIȚA ZIARULUI „LUPTA.“

O făgăduință calcată.

— *Legendă indiană de Lafcadio Hearn.* —

— Traducere pentru „Lupta“. — (Sfârșit).

A doua zi dimineța, când s'a întors Samurai din castel, tinăra femeie i s'a aruncat la ghenunchi și a început să-l roage:

„Te conjur, iartă-mi necunoștința mea, dar trebuie să mă duc acasă. Mi-ar plăcea să mă duc numai decât.“

— Nu te simțești aici fericită? o întreabă bărbatul, ți-a făcut cineva vre-un rău în absența mea?

— Nu, îi răspunse ea între lacrimi, toți au fost buni cu mine. Dar nu pot să fiu și mai departe soția d-tale, trebuie să mă duc...

— Draga mea, îi zise Samurai mirat, mă doare să află că ceva te nemulțumește în casa aceasta, dar nu-mi pot inchipui de ce ereai să te duci, dacă nimeni nu ți-a făcut nici un rău... Nu vei voi să te despărțești, poate, de mine? —

Între lacrimi și suspine, ea îi răspunse: „Dacă nu te vei învoi să ne despărțim, trebuie să mor“.

El tăcu o vreme, neputându-și explica purtarea aceasta ciudată a soției sale. Pe urmă, stăpânindu-și emoția, zise:

„Ar fi necinstit să te trimit la părinți fără orice vină; dacă nu-mi vei spune un motiv serios, un motiv care să mă facă să înțeleg și eu lucrurile, nu pot să-ți dau scrisoare de despărțire. Dacă îmi vei ști spune un motiv temeinic, am să-ți împlinesc dorința, căci cinstea casei noastre trebuie să rămână nepătată.“

În frica ei mare, îi povesti toate cele întâmplate și adause:

„Acum, după-ce ți le-am spus toate, are să vină ea și are să mă omoare. Cu siguranță, mă va omori...“

Deși om viteaz și nesupus credinței în fantome, Samurai în clipa întâi rămăsese uimit. În curând însă i se păru că înțelege nervozitatea soției sale.

„Draga mea, îi zise ea, ești acum prea agitată și mi-e teamă că cineva ți-a povestit

povești proaste. Nu pot să-ți dau voie să te duci, numai și numai pe motivul că ai avut un vis urât. Mă doare însă că ai avut să suferi atâtea în absența mea. Slujba mă reține și astă-noapte în castel, dar n'ai să rămâi singură. Doi vasali te vor păzi în camera ta și vei putea dormi în pace. Sunt oameni de încredere și te vor păzi cu grijă.“

Și cu atâtea dragoste îi vorbi, încât ea începu să se rușineze de frica ei de mai nainte și se hotărî să rămână.

III.

Cei doi vasali aleși să păzească somnii femeii tinere erau bărbați voinici, viteji, buni, cari și de alte ori mai păziseră femei și copii. I-au povestit tinerei femeii povești glumețe ca s'o înveselească. Și a stat cu ei vreme lungă, a răs de bazaconiiile lor și cât p'aci să-și uite de teamă. Iar când s'a culcat, paznicii ei s'au retras în dosul unui paravan așezat într-un colț al camerei și au început să joace Go. Vorbiau numai pe șoptite pentru a nu o deștepta. Tânăra femeie a și adormit ca un copil. Dar la ora boului se deșteptă iară cu groază, — căci din nou

gații lor ca să participe la lucrările Congresului și urează bunăvenire tuturor delegaților.

Au vorbit apoi dnii D. A. Sturdza și Saligny, în numele României și pe urmă câte un delegat al țărilor reprezentate. La orele 12 s'a ridicat ședința solemnă, anunțându-se prima ședință de lucru pe Luni.

Seara a avut loc un festival în parcul Oteteleşanu.

Grădina a fost anume decorată pentru această împrejurare. Deasupra scenei fălăiau steagurile tuturor națiunilor reprezentate la congres. Intre parii, pe cari fălăiau de asemenea pavilioanele acestor state, se întindeau grele ghirlande de trandafiri. Lămpi de toate colorile făceau ca parcul să apară și mai splendid de cât de obicei. Orchestra lui Ciolac a cântat în tot timpul bucăți naționale și altele din repertoriul ei. Delegații străini mai ales se arătau foarte mulțumiți de modul maestru cum cântă însuși Ciolac și cum îl acompaniază ceilalți membrii ai orchestrei.

Testamentul lui Hașdeu.

Eu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, în deplinătatea facultăților mele intelectuale, slobod de orice înrăurire fac testamentul de față.

Asupra averii mele, precum și asupra oricărei alte averi ce se va afla în momentul morții mele, institui legatar universal pe Alteța Sa Regală Principele Nicolae al României.

Aceasta ca un omagiu de adâncă venerațiune pentru dinastia domnitoare a Hohenzolernilor și ca o întrupare a speranțelor României viitoare.

Alteța Sa Regală legatarul meu universal, va binevoi să primească rugăminta ca din averea ce o las moștenire să predea femeii Anica Manolescu, care ca menageră a purtat supravegherea bătrânețelor mele și dacă va purta aceeași grijă până la moartea mea, imobilul dela numărul 4 (patru) cu obiectele de mobilier prevăzute la numărul 5 (cinci) de mai sus.

Dacă însă Alteța Sa Regală Principele Nicolae va preferi să reție întreaga avere mobilă și imobilă ce voiu lăsa în mo-

mentul morții mele, atunci va avea facultatea să servească femeii Anica Manolescu o sumă de 20000 lei (douăzeci mii), liberând astfel succesiunea de orice sarcină.

În toate cazurile rog pietatea A. S. R. Principelui Nicolae pentru întreținerea foarte modestă a mormântului funerar al familiei Hașdeu din cimitirul Șerban-Vodă, unde și eu doresc să fiu înmormântat.

Manuscrisele prevăzute la numărul 3 (trei) doresc să fie încredințate dlor Ciocazan, avocat și Iuliu Dragomirescu, avocat și publicist, cari le vor da destinațiunea pe care o vor crede mai nimerită.

Tot dlor C. M. Ciocazan și Iuliu Dragomirescu las exclusiv exercitarea dreptului legal de proprietate asupra tuturor operelor mele literare și științifice, rugându-i însă ca să depună sumele cari le vor reveni la Cassa de depuneri, alcătuiind un fond numit Iulia Hașdău, din care cu vremea se vor ajuta lucrările literare și științifice cu caracter spiritualist și liber evanghelic, pe cari le vor afla meritorii.

În caz de caducitate a acestui testament, întreaga avere o las executorilor testamentari mai jos prevăzuți, cu obligațiunea de a îndeplini dorințele mele în ce privește femeia Anica Manolescu și întreținerea cavoului.

Executorii testamentari devenind astfel legatarii mei vor consacra castelul unui cult spiritualist, transformându-l într'un templu sau muzeu, cum vor socoti mai bine în majoritatea d-lor, sesizând intențiunile și credința mea.

Pentru întreținerea lui, executorii mei testamentari vor delega pe unul din d-lor ca să vândă atât mobilierul cât și obiectele casnice, conținând lucrurile sacre, cât și atenanțele castelului cu terenul lor, pân în strada Municipală din partea opusă terenului prevăzut la Nr. 4, realizând astfel o sumă al cărui venit unindu-l eventul și cu venitul operelor mele va fi îndestulător pentru acest scop.

În ce privește manuscrisele, rămâne neschimbată dispozițiunea de mai sus.

Adaug în sfârșit, că orice alte testamente

auzi clopoțelul!... Era aproape și venia tot mai aproape. Se ridică în pat, scoase un țipăt, dar nimic nu se mișcă. În cameră era o liniște de moarte. Se repezi la paznici: aceștia ședeau la masa de joc, față în față, și se priviau buimăciți. Ea le strigă, îi scutură; amândoi au rămas înlemniți... Mai târziu au spus că au auzit clopoțelul și au auzit și țipetele femeii, au simțit chiar cum îi scutură, dar n'au fost în stare nici să se miște, nici să vorbească. Din clipa în care încetaseră să auză și să vază, un somn greu, de plumb, se lăsase peste ei...

Dimineața, când Samurai intră în camera soției sale, zări în pat, într'un lac de sânge trupul fără cap al soției sale. Vasalii dormiau înaintea mesii de joc.

La țipetele de durere ale stăpânului lor, au sărit în picioare și stăteau buimăciți...

Capul nu era nicăiri. Rana groaznică a trupului dovedea că nu fusese tăiat ci zmulș. Urme de sânge duceau dela pat până într'un colț al galeriei ce da spre grădină.

Cei trei bărbați au urmărit petele de sânge în grădină; peste câmpuri, de-alungul unui

râu chivit cu sălci de iris, sub umbra cedrilor și bambușilor. Și deodată, la o cotitură, zăriră o fantomă care zbura încoaci și incolo ca un liliac. Era fantoma soției dintâi. Într'o mână ținea strâns clopoțelul, în cealaltă capul plin de sânge... Câteva clipe, cei trei bărbați au rămas încremeniți. Apoi, unul dintre vasali își scoase sabia și, murmurând o rugăciune budhistă, lovi înspre fantomă, care se prefăcu numai decât într'un pumn de cenușe, oase și păr... Clopoțelul se rostogoli pe pământ între sunete înspăimântătoare...

Dreapta, deși tăiată de trup, mai ținea strâns capul însângerat, îl zmâncă și-l strângea, cum strâng ghiarele ce se înfig în carne".

*

„E o poveste abominabilă! — i-am zis prietenului care mi-o povestise. Dacă moarta voia să se răzbune, ar fi trebuit să se răzbune numai asupra bărbatului.

— Așa judecă bărbații, — îmi răspunse el, — dar femeile simțesc altminterlea.

Și are dreptate!

sau dispozițiuni anterioare, ca spre exemplu cea făcută în favoarea fostului meu inten-dent Vasile Pascu, izgonit din serviciu, ca o slugă fără recunoștință și periculoasă sunt și rămân revocate.

Ca executori testamentari pentru aducerea la îndeplinire a ultimelor mele voințe numesc pe dnii Emil Costinescu, fost min., C. M. Ciocazan avocat, Barbu Delavrancea, avocat, Tudor Rădulescu, directorul Regiei monopolurilor statului, Gh. Ștefănescu prof. la Conservator și Iuliu Dragomirescu, publicist, și rog stăruitor să primească această sarcină.

Făcut la București, astăzi douăzeci și trei Noemvrie anul una mie nouă sute șase.

(ss) B. P. Hașdeu, pensionar.
Câmpina.

Congresul intențional de petrol din România.

Străini din toate părțile lumii, din țările Europei, ca și din Statele Unite ale Americii, s'au întrunit în Capitala țării noastre, pentru a lua parte la al treilea congres internațional de petrol ce se deschide Duminecă în București.

Lucrările preliminare ale congresului au și început, — cu toate că oficial el se va deschide numai Duminecă. Miercuri, dl profesor Mrazec a explicat stimaților și distinșilor noștri oaspeți, într'o conferință ținută în una din sălile Universității, cari sunt caracterele terenurilor petrolifere din România, tehnica regiunilor, precum și chipul în care ele s'au format.

Eri dimineață, congresiștii străini au plecat în excursiune pe Valea Prahovei, pentru a vizita principalele localități petrolifere.

Din telegramele primite, și pe cari le publicăm în altă parte a ziarului nostru se vede că pretutindeni s'a făcut acestor mult așteptați oaspeți primire sinceră și entuziastă. Au fost sărbătoriți cu scoaterea tricolorului, — cea mai mare cinste ce se poate face unui străin, — și salutați cu urări calde de bună venire.

— Bine-ați venit! — le spunem și noi, din adâncul inimei.

Nici nu se poate să fie alt-fel. Pentru noi sunt zile de sărbătoare acestea. Căci la bucuria ce o simțim, ca Români, ori de câte ori ni se înfățișează prilejul de a găzdui pe pământul țării noastre oaspeți ce nu ne vrăjmășesc și cari prețuesc ospetea noastră, se adaugă de astă dată și mândria națională că bogățiile solului nostru au fost în stare să atragă atât specialiști de seamă, tehnicieni cu vază din cultul Occident și chiar din America.

Prin desvoltarea extra-ordinară pe care a luat-o la noi, în cei din urmă zece ani, industria petrolului am ajuns să ocupăm un loc de frunte printre țările petrolifere, — al patrulea din lume, — și să ne impunem în ochii străinătății, nu numai printr'o producție foarte abundentă, dar și prin calitatea cu desăvârșire superioară, a petrolului românesc. De altfel, dovadă de locul însemnat ce ni l'am cucerit atât de repede, pe această treaptă de activitate, este acest al treilea congres internațional, cu care a fost cinstită țara noastră înaintea altor țări.

După o statistică din 1906, noi contribuim anual cu 887 091 tone de petrol la producția mondială, ce se ridică la fabuloasa cifră de 348.228.079 tone pe an!

Și când ne gândim că acum cinci-zeci de ani, producția anuală mondială nu îndrăznea să întrecă modesta cifră de... 275 tone, iar acum zece ani țeara noastră producea numai 110.000 tone pe an!

În anii din urmă, industria petrolului și a derivatelor lui a luat un avânt considerabil, — aiurea, ca și la noi.

Capitalurile străine, și într'o mică proporție chiar și cele românești, — acestea din ur-

mă fiind foarte timide când e vorba să fie plasate în întreprinderi productive, — au fost atrase de bogăția, întâi bănuită numai și apoi dovedită în mare parte, a terenurilor noastre.

Cu o repezeală uimitoare ca din pământ au răsărit apoi pe covorul de un verde atât de fascinant al dealurilor din Dâmbovița, Prahova, Buzău, Bacău, etc. turme întregi de monștri negri, — schele, puțuri, atâtea alte aparate pentru scoaterea petrolului, destilarea lui, etc.

Astăzi exploatarea este în floare. După statistica din 1906, valoarea producției anuale e de 39.919.095 lei, de unde acum zece ani era numai de 4.400.000 lei.

Odată cu dezvoltarea exploatărei însă, a luat un avânt uimitor și exportul nostru de petrol.

Așa, de pildă, de unde la 1897 exportam numai de 1.069.350 lei, — adică 21.387 tone, — în valoare de 26.388.830 lei.

Diferența este enormă și ea dovedește căutarea tot mai crescândă ce o are petrolul nostru pe piețele străine.

Mai mult de jumătate din producția petrolului rămâne în țară, unde i-se dă întrebuințări multiple.

Dar cifrele pe cari le-am enumerat aci nu pot să arate decât o etapă a dezvoltării acestei industrii la noi, — și nu cea din urmă. O bună parte din terenurile noastre petrolifere sunt încă neexploatate, multe chiar neexplorate.

Dintre acestea, o parte însemnată o posedă Statul.

Ele sunt considerate ca fondul de rezervă al avuției noastre naționale. De aceea oamenii politici prevăzători și plini de îngrijire pentru interesele acestei țări au căutat să păstreze neînstrăinată această comoară, în care ne-am pus nădejdiile noastre în viitor. În ele sperăm să se plaseze și capitaluri românești, cari în întreprinderile de exploatare a terenurilor particulare ocupă un loc puțin însemnat, — 16 milioane din 169 milioane, totalul capitalurilor angajate.

Am dat aceste câteva amănunte pentru ca cititorii să-și poată face o idee oare care de însemnată congresele ce se țin acum în București.

Dar faptul că pentru acest congres s'a ales ca sediu Capitala țării noastre are și altă importanță. Găzduind atâți străini de seamă, avem prilejul să fim văzuți de aproape și cu ochi nepărtinitori, deprinși a vedea, de savanți recunoscuți, tehnicieni emeriți, industriali, specialiști din toate părțile lumii, cari, înapoindându-se în țările lor, vor putea spune un cuvânt serios și cu greutate despre lucrurile folosite și bune pe cari le-au văzut în țara noastră. Acesta este cel mai sigur mijloc pentru a ne croi drum și renume bun în străinătate, a cărei opinie nu o putem nesocoti. Fiindcă o țară, fie ea cât de mică, se poate socoti tare și cu rost sigur, atunci când se bucură de stima țărilor mari. Numai cunoscându-se adevărata stare de lucruri dela noi, prin informatori de bună credință, industria noastră, în ale cărei începuturi, mulțumită acțiunii partidului național-liberal, țara a prins a avea încredere își va putea lua avântul necesar spre a deveni, cum trebuie să devie una din forțele noastre economice de capetenie.

„V. N.“

Oi în exil.

În timpul din urmă am avut în două rânduri prilejul să vorbim cu câți-va oieri din Poiana și chiar alte comune mărginaș, cari veniseră pe aici, ca să scape de marile neajunsuri, ce li se fac la frontieră.

Din vremuri vechi locuitorii cotului sud-estic al Carpaților, Seliștenii, Poenari, Bârsanii și cei din Secuime se îndeletnicesc cu pășunatul și cu negoțul vitelor și oilor.

Ca locuitori de munte, neavând pământuri arătoare, ei erau îndrumați spre această îndeletnicire, pe care-au ridicat-o la înflorire

prin truda lor strălucitoare și prin o destoinicie neîntrecută. Dar Muntenilor noștri numiți și Mărgineni și Mocani nu le lipsesc numai pământurile arătoare; ci n'au nici pășune, fiind pășunea de aici de acasă ori în mâinile domnilor, ori în stăpânirea erarului statului, care va să zică aici n'au ce să caute — și nici nu caută. Acasă, în patria lor ei au numai stâncile și casele, la cari se întorc odată într-un an, alții chiar mai rar, pe timp scurt, dar urmând totdeauna imboldului puternic, care îl leagă pe Român atât de strâns de vatra părinților sei.

Se întorc aici, unde nu au decât îndatoriri: dări; armată și impilări; negliobiile tuturor împănaților. Incolo ei își întind turmele până prin Caucaz dar mai cu seamă prin România, — pentru ca să agonisească dările, cu cari contribuiesc la susținerea statului ungar.

Dar atâta nu ajunge. Stăpânitorii țării noastre nefericite le dau drumul oierilor mărgineni, ca să-și treacă turmele preste hotare, dar nu-i lasă ca să le aducă îndărăt. Prăpădească-se prin străini, fie ce o fi cu avutul cetățenilor acestui stat, numai dările să fie, numai serviciul de arme să se facă! Aceasta este dragostea statului ungar față de cetățenii sei. La atât am ajuns de vreme ce ni-a încăput țara pe mâinile unei haite și hrăpitoare și nebune, care se cocoțează sus în bine și n'are nici grije că troznesc temelii.

Un oier ni-se plângea odată:

— Domnilor! Ne batem cu Cerchezi, ne despoaie fel și fel de zăpcii, pe unde umblăm. Dar de cerchezi scăpăm cu bătaia, de zăpcii ne împăcăm, cum putem, cu gâlbiorii și tot ne lasă turmele în pace. Dar ce îți este cu Cerchezii și cu zăpcii din țara ungurească! Aceștia și cu gâlbiorii ni-i iau, ne mai dau și bătaie și apoi ne mai țin turmele la carantină și ni-le vând, de ne lasă calici.

După formalitățile oficiale peripețiile cauzei oierilor mărgineni se învârtesc între marginile următoarelor ordinațiuni și dispoziții: La trecerea de aici în România se dau bilete de trecere turmelor pe timp de trei-patru ani, după cari să se poată întoarce împreună cu sporul lor.

Dar, când ministrului de agricultură îi vine la socoteală, el dă ordin de opreliște, ca să nu se poată aduce vite nici mari nici mici din România, pe cuvânt, că ar fi epidemie, ori pe cuvânt, că serviciul veterinar din România nu ar da destule garanții contra răspândirii boalelor.

Incolo li-se dă drumul turmelor cu dreptul de a se întoarce, de altă parte însă li-se oprește întoarcerea. Ar urma, deci, ca turmele Ungurenilor, scoase odată de aici, să se pomenească în exil în România, ori în alte țări, fără vina lor, ci în urmarea nepotrivelii poruncilor organelor statului ungar, al căror gând și rost vom încerca să'l descosem mai la vale.

Dar nu se poate nici asta. În România li-se dă intrare pentru pășunatul turmelor cu condiția, ca după trecerea termenului să fie repatriate. În caz contrar ele vor fi supuse unei taxe de import de trei franci pentru capul de oaie și așa mai departe.

Oameni cu avere din România, trebuie să ia garanță, că turmele vor fi repatriate, ori că în caz de nerepatriere se va plăti taxa de import. Taxa aceasta nu e chip să o poată suporta turmele dela noi fiind în România și vitele și oile neasămănat mai ieftine. Astfel o oaie, care, adusă dincoace s'ar vinde, să zicem, cu 16 coroane, ar trece în România, poate, cu 9-10 franci. Mai scădem taxa de import de trei coroane de cap. Valoarea turmelor e redusă deja la jumătate. Unde mai punem pășunatul, toate cheltuielile atâtor alergări, pe urmă procedurile oficiale, și chiar sechestrarea turmelor, vinderea în licitație publică pentru a se scoate taxa de import și une-ori de întreținere. . . . Proprietarii de turme, cari trec peste toate aceste, — trebuie să rămână fără turme.

— Scoase din Ungaria cu dreptul de a se

putea întoarce, lipsite apoi de acest drept și fiind ilite să rămână în afară de hoare, dar în același timp fiindu-le cu nepuțință de a rămânea acolo, turmele se află de odată nu numai surghiunite din patriilor, ci absolut fără patrie. În această stare nici nu se poate pentru ele altă rezolvire, decât ori să fie înecate în Dunăre, ori lăsate vagabunde, fără stăpân, ori lovite în cap, ori vândute în licitație, care măsură nu e pentru proprietarii lor cu nimic mai mângăitoare, decât cele dintâiu.

Repatrierea dreaptă a turmelor unguren e a averii cetățenilor acestei țări — aceasta au venit să o ceară de la miniștrii Mărginenii nedreptățiți.

Noi publicasem odată în „Lupta“ o scrisoare din Margine, care arăta o parte din aceste neajunsuri. Dar ne-am ferit într'adins a întinde o discuție pe chestia aceasta, pentru a nu strica demersurile ce erau să se facă la ministerii.

Mărginenii în cele din urmă, văzând că li-se vor face mari greutăți au recurs la ajutorul unui harnic avocat, al d-lui Dr. Ioan Erdélyi. Li-s'a recunoscut în toate locurile dreptatea cauzei. Li-s'au făcut promisiuni dătătoare de cele mai bune nădejdi. Numai ministrul dereșului, Excelența Sa dl. Natzi Darányi a rămas neînduplecat, ținând, fără a-și motiva altfel ținuta sa, decât că „Nu vreau“, „lăsați-mă în pace“, „nu mă interesează“.

Două dintre ziarele ungurești din capitală „A Nap“ și „Budapesti Napló“ luând știre despre afacerea oilor expatriate și despre demersurile făcute pela ministerii de aici, ba chiar și la cancelaria cabinetului în Viena, mai ales fiindcă sunt interesați și oierii Secui, condamnă în cuvinte aspre împietrirea de suflet a ministrului „defeșului“.

Văzând, că afacerea a intrat în stadiul, că dl. ministru nu numai nu vrea să se ocupe de ea cu bunăvoința ce se cuvine față de interesele mari ale multor cetățeni credincioși ai acestei țări, ci peste tot, nu vrea să ia nici o cunoștință despre ea, — nu ar mai fi motivată, nici rezerva noastră de până aci și vom reveni într'un alt număr asupra celor scrise de ziarele ungurești, pe cari le-am numit interesându-ne mai cu samă ținuta dârză a dlui ministru al agriculturii, care în toate cuvântările sale se laudă că el ar fi părintele protector al oamenilor săraci; dar prin toate faptele sale și tot astfel și prin ținuta sa în chestia turmelor Mărginenilor se dovedește a fi cel mai slugarnic lingău al domnilor cari au moșiile cele mari.

Gazetărie — confesională?

În numărul 35 al ziarului nostru (23 Februarie) publicasem apelul alor „mai mulți preoți români gr. cat. din dieceza Gherlei“. Apelul acesta vorbea despre starea tristă a preoțimii Gherlane, despre desorganizarea și sărăcia ei, a cărei remediare să se încerce printr'un sobor preoțesc, ținut în Dej, de unde s'ar trimite Majestății Sale un memoriu.

Acest apel a avut urmarea că ziarului nostru i-s'a adus imputarea că urmărește tendințe confesionale, că se poartă cu antipatie față de catolici și a.

De atunci au trecut 6 luni. Astăzi vine însuș organul mitropoliei gr. cat. „Unirea“ din Blaj și în numărul său dela 7 Septembrie publică un articol de fond: „Soarta preoțimii, — un glas dureros din dieceza Gherlei“, în care autorul ajunge la concluziile apelului publicat în numărul 35 al „Luptei“.

Iată ce se spune, între altele în acest articol:

„Este trist și dureros a munci o viață întreagă în via Domnului și a nu avea nici mângăierea că după moarte fami-

Ha nu-ți va rămânea pe uliți, pradă sorții vitrege și celei mai extreme mizerii! Și totuși soarta noastră este aceasta și în loc ca să se îmbunătățească devine din zi în zi tot mai amară, și încă mulți vor mai repausa fără ca soarta să se amelioreze. Căci pe când dirigătorilor statului pe cum și a altor societăți private neîncetat li-se asigură viitorul prin fonduri de pensiuine, pe atunci noi suntem acei fii vitregi cari zi de zi suntem despoiați chiar și de sticlele acelea, pe cari le-au avut înaintașii noștri a căror pregătire la înalta treaptă a preoției a stat de câteva luni de zile...

Sau dacă noi suntem niște ființe cu mult mai neînsemnate decât ca să putem atrage asupra noastră și a stării noastre vitrege atențiunea binevoitoare a celor chemați, atunci să ne strângem noi șirurile, noi cari ne cunoaștem mai bine starea decât ori-și-cine și să ne punem la lucru. Soarta noastră este în mâinile noastre, voește și vei putea.

Spre înapoierea acestei idei aflu de potrivit a propune să se țină conferințe tractuale fie ordinare, fie extraordinare în fiecare tract protopopesc sau vicarial, să se pună pe tapet primoloco soarta preoției și mai ales a văduvelor și orfanilor de preoți. Să se cerce mijloacele și modurile cele mai potrivite și mai ducătoare la scop prin cari s'ar putea îmbunătăți soarta acestora, iar deciziunile, eventual propunerile acestor conferințe să se ieie la protocol.

Să se aleagă 2—3 delegați din fiecare tract protopopesc cari într'o zi previe stabilită din partea tuturor conferințelor, să prezenteze Excelenței Sale aceste protocoale și în numele deoseditului cler să-l roage ca, pentru vindecarea barem în parte a relexor de cari suferă întreaga dieceză și pentru a întinde mână de ajutor văduvelor și orfanilor de preoți, pentru a-i ridica din mizeria în care astăzi își plâng viața, zic pentru a face ceva în favorul lor, să concheme sinod diecezan. Aci s'ar descoperi boala și s'ar cerca și afla leacul potrivit pentru vindecarea aceleia . . . .

În acelaș număr al „Unirii“ se publică încă și o notiță scurtă în care întreaga noastră pressă românească e învinuită că face egalitarism, sau mai bine zis proselitism pentru biserica ortodoxă. Notița are titlul „Porniri condamnable“ și zice:

„Săptămâna trecută aproape toate zărele noastre s'au grăbit să reproducă după „Gazeta“ senzaționala știre, că protopopul unit din Orăștie folosește plicuri oficioase numai cu text maghiar, pe când ar avea dreptul să le folosească cu text paralel. Iată, vor fi exclamat cu mult ifos scribleri cu păr lung din redacțiile foilor noastre, iată, cum vând și trădează cauza națională uniții! Pe ei dar, să țintuim pe stâlpul infamiei pe trădătorul protopop al Orăștiei! Zis și făcut.

Văzând setea după senzații, mă grăbesc și eu cu una.

Am înaintea mea un estras din matricula botezaților a parohiei ortodoxe din Serb-Cianad, sau ca să reproduc fidel: Kivonat a sərb-csanádi gör. kel. román egyház keresztelési anyakönyvéből, isclăit de Oprean Terentiu gör. kel. r. plébános és szentszéki ülnök.

Doriți o știre mai senzațională ca asta? Sper, că și fără de a mai adauge rugarea, ea va fi reprodușă de foile noastre, de nu cumva le va împedeca împrejurarea, că biserica ortodoxă e singura biserică națională din patrie, care de veacuri ne-a conservat limba și legea, de pildă ca părintele din Cenadul-sârbesc!

„Sărmană gazetărie! mult va mai trece, până ce vom putea curăți de pe noi rugina, care ne consumă. Acum, când școalele noastre sunt amenințate cu perire, noi, gazetarii, luminătorii cetitorilor ignorați, iscoditorii și promotorii ideilor mari și generoase, deșteptătorii masselor, noi, ne batem capul, ce plicuri folosește cutare popă!..“

Fiind și ziarul nostru unul dintre ziarele cari „s'au grăbit“ să reproducă „senzațională“ știre a „Gazetei“, am ținut de bine să reproducem și știrea „senzațională“ a „Unirii“.

Precum n'am aprobat purtarea părintelui protopop gr. cat. dela Orăștie, tot asemenea nu aprobăm nici purtarea părintelui preot gr. ort. din Cenadul-sârbesc.

Argumentația celui ce-a scris notița din „Unirea“, că — „acum când școalele noastre sunt amenințate cu peire, noi gazetarii... ne batem capul ce plicuri folosește cutare popă“, — e caraghioasă.

În lupta pentru drepturile noastre, când zi de zi ni se răpește câte un drept, nouă nu ne este iertat să abzicem, de bună-voie, nici de cel mai mic drept ce ni s'a mai lăsat. Astăzi nu ne folosim de el din comoditate, mâine se va zice că nici nu l-am avut nici-odată. Iată perirea noastră.

„Scribleri cu părul lung“ din redacțiile noastre, vom fi moi ăștia dela „Tribuna“, „Gazeta“, „Drapelul“ și „Lupta“.

Le mulțumim „confracților“ dela „Unirea“ că ni-au dat măsura să putem judeca mentalitatea și nivelul intelectual al scriitorilor preoți, fără păr lung.

Cronica externă.

Din Maroc.

Ziarele din Paris aduc știrea că guvernul din Saffi s'a prelat lui Muley Hafid. Ma el Ainim se află în marș spre Marrakeș.

Din Casablanca se anunță că generalul Drude se află bolnav de apriodere de intestine, care are caracter de epidemie.

Ziarul „Nord. Allg. Zeitg.“ din Berlin publică un articol referitor la inaugurarea sistemului polițial european provizoriu.

Într'altele în acel articol se spune că Germania nu poate avea nimica în contra acestor măsuri, dar este desiderabil, ca aceste dispoziții să aibe caracter provizoriu și să nu vină în contrazicere cu hotărârile conferinței dela Algesiras.

Dealtcum guvernul imperial german n'are de cuget să pună greutăți în calea acțiunii Franței și Spaniei, are însă nădejdea că străinii din Maroc (înțelege în primul rând pe Germania) nu vor îndura nici o pagubă.

Din Balcani.

Din Constantinopol se anunță telegrafic că ambasadorul englez a arătat acum din nou, chiar și cu ocaziunea audienței vice-amiralului Drury asupra situației desordonate a finanțelor imperiului turcesc. Critica aceasta a făcut o penibilă impresie la Yildis-Kiosk. Ministrul finanțelor, al comerului și agriculturii au fost încredințați cu elaborarea unui proiect în chestie.

Din Macedonia.

O telegramă din Salonic anunță: De câte-va luni se observă între comercianții greci și, în Genere, în publicul grecesc o mișcare cu tendință la boicotarea comercianților bulgari din Salonic precum și din acele localități unde grecii sunt în majoritate. Mișcarea pare a se face după îndemnul comitetului grecesc macedonean și se întinde tot mai mult. Numeroase case grecești și-au împodobit firmele cu culorile naționale grecești alți comercianți se servesc de panglici albe și azurii la legarea pachetelor de marfă vândută.

Mitropolitul grec din Paramithia (vilaetul lanina), a trimis patriarhatului o scrisoare în care îi spune că nu se simte sigur de viața sa în urma numeroaselor amenințări de moarte ce îi trimit Albanezii mohamedani.

Dânsul cere că fie transferat.

Deosebit apoi a informat patriarhatul că în comunele grecești Mezowo și Daganie membrii consiliilor de bătrâni au fost arestați.

Patriarhul s'a adresat Porții cerând liberarea acelor persoane, a căror arestare nu e justifică de nici un motiv plausibil.

ȘTIRILE ZILEI.

Marți, 10 Septembrie.

Din cauza sfintei sărbători de mâne, numărul următor al ziarului nostru va apare numai Joi, la orele obișnuite.

— **Foc groaznic în provincie.** În orașul Györ a izbucnit eri un foc groaznic, apriuzându-se moara Back. Focul cuprinse stabilimentele fabricii atât de rapid, încât muncitorii abia aveau vreme să-și mântue viața de primejdia ce-i amenința. Focul le închisese calea, așa că numai pe fereastră putea fi vorba de scăpare.

În momentul suprem când flăcările erau să pătrundă la ei în apartament, au găsit o funie pe care o legară de fereastră pentru a se lăsa jos din etagiu. Primul muncitor însă, pe când se afla pela mijlocul înălțimei, a căzut dela o înălțime de 16 metri, rupându-se funia și a rămas mort.

În momentul acesta sosiră la fața locului și pompierii cari văzând în ce pericol se găsească muncitorii, au întins pânza, ca cei periclițați de incendiu să sară din etagiu jos.

Probabil să fi fost groaznic de strămtorați muncitorii, căci nu mai aveau răgaz să aștepte până ce pompierii intind pânza, ci au sărit de-a valma din etagiu unii peste alții. Alți nouă au pierit în foc.

Catastrofa din Györ seamănă mult cu incendiul din capitală întâmpilat nainte cu vreo 5—6 ani, când se aprinsese și arse „Bazarul de Paris.“

— **Mișcarea populației în Ungaria în anii 1903—1905.** Oficiul central de statistică acum de curând a publicat un raport asupra mișcării populației în Ungaria în anii 1903—1905. Din acest raport scoatem următoarele date:

În anul 1903 s'au încheiat 160,221 de căsătorii, în anul 1904: 182,170 și în 1905: 170,560. Scăderea numărului căsătoriilor în anul 1905 se atribue asentărilor amânate din anul precedent pe anul 1904. Din cauza asta căsătoriile cari aveau să se încheie în 1903, au fost amânate pe anul următor. Așa se explică de ce este atât de mare numărul căsătoriilor în 1904, față de cel al căsătoriilor încheiate în 1905.

În 1903 s'au născut 725.239 (36.7 nașteri la 1000 suflete), copii, în 1904: 740.799 (37 la 1000 suflete) în 1905: 720.532 (35.7 la 1000 suflete). Astfel în acești trei ani se constată o scădere colosală a numărului nașterilor, căci nici odată n'a fost promilul mai mic de 27.7. Cu deosebire înspăimântător de mic a fost numărul nașterilor în anul 1905 Cauzele acestor scăderi cumplite, sunt deosebite: 1. Scăderea numărului căsătoriilor; 2. recolta rea din anul 1904; 3. Emigrările, cari în anul 1905 au atins limita maximală. *Dintre confesiuni Unitarii și Ovreii arată un spor mai mic, iar dintre naționalități Români și Germanii.*

În 1903 au murit 515.926 oameni (26.1 la 1000), în 1904: 495.836 (24.8 la 1000) și în 1905: 560.921 (27.8). Astfel și în privința deceselor anul 1905 stă mai rău. În anul următor (1906) s'a arătat o mică îmbunătățire, deoarece promilul mortalității în acest an a fost de 24.8. Dintre confesiuni la israeliți a fost mai mică mortalitatea, (16.5—16.6 pro mille) iar mai mare a fost la

